

УДК 338.43:330.15:352(447.46)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.208.128-133>**Дяченко М.І.**кандидат сільськогосподарських наук
Уманський національний університет**Diachenko Mikola**

PhD in Agricultural Sc.

Uman National University

<https://orcid.org/0000-0003-4997-5020>**Коваленко О.Г.**

Уманський національний університет

Kovalenko O.G.

Uman National University

<https://orcid.org/0000-0003-0025-6789>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЧЕРКАЩИНИ

У статті окреслено основні напрями та проблеми сталого розвитку сільських територій Черкащини та намічені шляхи їх подолання. Приділено увагу системі державного управління, яка потребує широкомасштабної адміністративної реформи безпосередньо прив'язаної до вимог сьогодення. Зосереджено увагу на особливості розвитку сільських територій в умовах децентралізації влади та місця у ньому місцевих органів виконавчої влади. Все це потребує поглиблених досліджень щодо основних суперечностей інституціональних передумов сталого розвитку сільських територій.

Значну увагу у статті приділено розвитку сільських територій які мають неаграрні види бізнесу, як одна з умов збереження сільського населення на цих територіях.

Відмічено, що для розвитку поширення неаграрних видів бізнесу на сільських територіях необхідно створити систему навчально-консультативної підтримки у формі спеціалізованих навчальних програм з основ підприємництва. Базою цих досліджень в регіоні являється кафедра туризму та готельно-ресторанної справи Уманського національного університету. Визначено основні функції сільських територій, що сприяють ефективному соціально-економічному розвитку села.

Ключові слова: сталий розвиток сільських територій, децентралізація влади, неаграрний бізнес, культурна спадщина, державне регулювання.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS OF CHERKASY REGION

The article outlines the main directions and problems of sustainable development of rural areas of the Cherkasy region and identifies key ways to overcome them in the context of contemporary socio-economic, demographic and institutional challenges. Particular attention is paid to the system of public administration of rural development, which is currently characterized by insufficient coordination, limited financial capacity and fragmented regulatory support, and therefore requires a large-scale administrative reform directly tied to the requirements of the present, decentralization processes and European principles of territorial governance. The focus is placed on the specifics of rural development in the context of decentralization of power, revealing the role and place of local executive bodies and local self-government institutions in shaping development strategies, managing local resources and stimulating economic activity within rural communities. All these aspects necessitate in-depth research into the main contradictions of the institutional prerequisites for sustainable development of rural areas, particularly in terms of the distribution of powers, responsibility and access to development resources.

The article pays significant attention to the development of rural areas that have non-agricultural types of business as one of the key conditions for preserving the rural population, reducing migration outflows and ensuring employment diversification. The importance of rural green tourism, hospitality services, small-scale manufacturing, crafts and service activities as drivers of local economic growth and social stability is substantiated.

It is noted that in order to promote the spread and effective functioning of non-agricultural businesses in rural areas, it is necessary to create a comprehensive system of educational and advisory support in the form of specialized training programs on the basics of entrepreneurship, management, marketing and digital technologies. The scientific and educational basis for these studies in the region is provided by the Department of Tourism and Hotel and Restaurant

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Дяченко М.І., Коваленко О.Г., 2025

Business of Uman National University, which plays an important role in human capital development and methodological support for local initiatives. As a result of the study, the main functions of rural areas that contribute to effective socio-economic development of villages and the formation of long-term sustainability have been identified.

Keywords: sustainable development of rural areas, decentralization of power, non-agricultural business, cultural heritage, state regulation.

JEL classification: R11, Q01, H70, O18.

Постановка проблеми. Сталий розвиток сільських територій є критично важливим для України, особливо в умовах децентралізації влади та військового часу. Він передбачає збалансоване поєднання економічного зростання, соціального добробуту та охорони навколишнього середовища, що задовольняє потреби сьогодення без шкоди для майбутніх поколінь. Разом з тим децентралізація сама по собі не гарантує розвитку сільських територій, однак вона створює потенціал для покращення ситуації на сільських територіях, дозволяючи місцевим громадам самостійно визначати свої пріоритети та розвивати відповідно свої потреби.

Сучасна соціально-економічна ситуація сільських територій України, особливо у теперішній військовий час, характеризується проблемами, що перешкоджають їх переходу до сталого розвитку. Зокрема, досі не досягнуто дореформаційного рівня виробництва в аграрному секторі; зберігається тенденція скорочення ресурсного потенціалу сільського господарства; не завершено процес формування економічно активних суб'єктів сільського бізнесу. Погіршується демографічна та економічна ситуація, продовжується руйнування соціальної інфраструктури, знижується тривалість життя сільського населення.

На сьогоднішній день проблемами у створенні сталого розвитку сільських територій є недостатнє розуміння його принципів, погіршення безпеки між економічними та соціальними інтересами, відсутність ефективних механізмів впровадження та недостатнє реформування державного управління у сфері використання природних ресурсів. Сьогодні багато хто не розуміє як саме впроваджувати концепцію сталого розвитку сільських територій на практиці. Відсутність достатньо розроблених і впроваджених інструментів та стратегій, цілей сталого розвитку як на національному так і міжрегіональному рівнях. Недостатнє реформування нормативно-правової бази та державного управління у сфері використання природних ресурсів для забезпечення сталого розвитку. Тому, для вирішення вище названих проблем слід оцінити реальний стан соціально-економічного розвитку сільських територій з метою виявлення проблемних аспектів їх функціонування, що дозволить випрацювати комплексний підхід до вирішення існуючих складнощів. Без ґрунтовних досліджень неможливе економічне зростання та соціальний розвиток сільських територій [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні дослідження сталого розвитку сільських територій фіксуються на формуванні стійких соціально-економічних систем, подолання регіональної поляризації та урбанізаційних проблем, а також на вивченні специфіки сталого розвитку сільських та міських територій.

Проблематика розвитку сільських територій розглядається в працях вітчизняних вчених, таких як: О.В. Гафурова, П.Г. Гадуцький, О.А. Дудзяк, О.В. Лазарева, М. Малік, В. Міщенко, А. Ревкова, О.П. Славкова та багато інших.

Попри значний науковий доробок вітчизняної економічної науки у сфері сталого розвитку сільських територій, досі невирішеною залишається проблема комплексного поєднання збереження та раціонального використання природних ресурсів із розвитком соціальної й цифрової інфраструктури, стимулюванням інновацій та підприємницької активності, що унеможливує ефективне підвищення якості життя сільського населення, стримування міграційних процесів і створення нових робочих місць.

Метою дослідження є наукове обґрунтування комплексного підходу до сталого розвитку сільських територій Черкащини шляхом поєднання збереження та раціонального використання природних ресурсів із розвитком соціальної та цифрової інфраструктури, стимулюванням інноваційної й підприємницької активності з метою підвищення якості життя сільського населення, стримування міграційних процесів і створення нових робочих місць.

У межах дослідження передбачено розроблення соціально-економіко-екологічної моделі розвитку сільських територій, аналіз ролі державного регулювання, формування механізмів сталого розвитку та оцінювання ефективності їх реалізації на основі системи індикаторів.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів:

- ✓ Діалектичний та абстрактно-логічний методи використано для теоретичного узагальнення підходів до сталого розвитку сільських територій і виявлення взаємозв'язків між соціально-економічними та екологічними чинниками.

- ✓ Монографічний метод дозволив проаналізувати особливості розвитку сільських територій Черкащини в умовах децентралізації.

- ✓ Методи порівняння, групування та статистичного аналізу застосовано для оцінки динаміки ключових показників розвитку та ідентифікації основних проблемних тенденцій.

- ✓ Графічний метод забезпечив візуалізацію результатів дослідження,

- ✓ Розрахунково-конструктивний — для обґрунтування соціально-економіко-екологічної моделі сталого розвитку та системи індикаторів її оцінювання.

Виклад основних результатів дослідження. Соціально-економічний розвиток сільських територій є одним з важливих пріоритетів державної політики України, спрямованих на створенні належних матеріальних,

фінансових та організаційних заходів, направлених на підвищення стандартів життя сільського населення, зростання ефективності розвитку агропромислового комплексу країни, поліпшення якості життя населення.

Особливе значення для соціально-економічного розвитку сільського господарства та сільських територій має операційний план заходів Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій у 2025-2027 рр. Даний операційний план було прийнято у рамках Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на період до 2030 року [2]. Саме Стратегія розвитку сільських територій Черкащини інтегрується в загальнодержавній Стратегії розвитку.

Реалізація плану є необхідним кроком на шляху до розвитку сталого та конкурентоспроможного аграрного сектору. Зокрема, операційний план формує бачення розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні відповідно до формату національних стратегічних планів ЄС в рамках нової спільної аграрної політики. На нашу думку це може позитивно вплинути на переговори про членство України в ЄС.

Впровадження документа сприятиме:

- забезпеченості сталого розвитку сільського господарства і сільських територій;
- формуванню придатних умов для створення стійкого та диверсифікованого аграрного сектору;
- забезпеченню довгострокової продовольчої безпеки;
- посиленню захисту навколишнього природного середовища, включаючи біорізноманіття, пом'якшенню наслідків зміни клімату, зміцненню соціально-економічної структури сільських територій.

Дана Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року була ухвалена Кабінетом Міністрів України 6 червня 2014 р. Вона була розроблена спільно з проектом ЄС, «Інституційна та політична реформа дрібномасштабного сільського господарства в Україні» та створена з урахуванням цілей спільної аграрної політики ЄС [2]. Стратегічні цілі Черкащини показані в табл. 1.

Таблиця 1

Стратегічне бачення Черкащини через досягнення стратегічних цілей

Стратегічна ціль 1	Стратегічна ціль 2	Стратегічна ціль 3	Стратегічна ціль 4
Підвищення конкурентоспроможності регіону	Розвиток сільських територій	Розвиток людського капіталу	Економічна безпека та збереження довкілля

Джерело: складено авторами

Обрані стратегічні цілі реалізуються через систему стратегічних цілей для окремих територій: районів, міст, селищ, сіл тощо.

Сталий розвиток сільських територій ґрунтується на трьох основних вимірах: економічному, соціальному та екологічному використанні ресурсів. Ці виміри повинні бути збалансовані, щоб забезпечити процвітання нинішніх та майбутніх поколінь.

➤ *Економічний вимір* ґрунтується на ефективному використанні ресурсів, господарської діяльності домогосподарств та фізичних осіб-підприємців на територіях сільських рад. Наведені показники дають змогу оцінити аграрний потенціал, структуру виробництва та рівень зайнятості населення в окремому господарстві. Однак, для повної картини сталого розвитку необхідна ще оцінка доданої вартості, рівня доходів населення та розвитку неаграрних видів діяльності тощо. Сталий розвиток вимагає підтримки малих форм господарювання та розвитку альтернативних джерел доходу. Як відмічають М.О. Соколов та О.П. Славкова економічний розвиток сільських територій – це процес від якого вирає вся громада разом з місцевою владою, бізнесом та сільським населенням [3]. Разом з тим ефективний економічний розвиток сільських територій України виступає як одна із складових проблем. Серед ключових проблем М.М. Тимошенко виділяє такі як: зниження рівня інвестиційної привабливості, недостатньо розвинена інфраструктура, відтік працездатного населення тощо [4].

За дослідженнями Є. Шебештень основними складовими розвитку сільських територій є синергетична взаємодія трьох елементів: територіальних громад, місцевого бізнесу та громадського суспільства в межах

певної території.

Цей підхід наголошує, що сталий розвиток ґрунтується на ефективному використанні ресурсного потенціалу, активності жителів та підприємництва [6].

Тому для розвитку сільських територій необхідний комплексний підхід до вирішення наявних проблем на доброякісне виконання зобов'язань населення, підприємцями, урядовцями та місцевими органами влади [6].

➤ Що стосується *соціального виміру* то важливу роль відіграє якість життя та інфраструктура яка включає в себе доступність освіти, медицини, транспорту тощо. Ці аспекти є критичними, особливо у військовий час, для запобігання міграції населення та забезпечення гідного рівня життя.

Найгострішими проблемами на селі залишається відсутність мотивації до праці, безробіття та трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури, погіршення демографічної ситуації та відмирання сіл [7].

Все це відчувається тому що, аграрний сектор на сучасному етапі не в змозі забезпечити достатньо зусиль для сільського населення і, як наслідок, іде відтік молоді. Село швидкими темпами втрачає культуру, соціальну та економічну інфраструктуру. Таке становище, як відмічалось раніше, потребує всебічного підходу до розвитку села головним чином за допомогою політики і втручання органів влади.

➤ *Екологічний вибір* включає в себе раціональне природокористування. Сюди входить використання землі та наявність худоби, але вона не оцінює екологічні наслідки господарювання, такі як деградація ґрунтів, забруднення водних ресурсів чи збереження біорізноманіття та інше. Але все це потребує додаткового моніторингу. Тому для забезпечення сталого розвитку

сільських територій в Україні необхідно розширити систему показників, які охоплювали б всі три виміри сталого розвитку.

Важливе місце слід відвести підтримці громад, тобто надання органам місцевого самоврядування достатніх повноважень та ресурсів для реалізації комплексних програм розвитку, адаптованих до специфіки конкретних територій. Саме децентралізація влади сприятиме активізації самоврядування територіальних громад для задоволення власних потреб та забезпечення стійкого розвитку сільських територій [8]. Хоча, як відмічає О.І. Гуроров, розвиток сільських територій можливий і без децентралізації, але перевага місцевих органів самоврядування полягає в більш ефективному управлінні [9].

Сьогодні сталий розвиток сільських територій включає більш широкий підхід до оцінки та комплексного управління, спрямованого на створення життєздатних, більш сильних та відповідальних сільських громад. Ще у 2015 році всі держави-члени ООН прийняли 17 цілей сталого розвитку як частину Порядку даного ООН до сталого розвитку на період до 2030 року. ООН визначає цілі сталого розвитку як «проект для досягнення кращого та більш економічно стійкого майбутнього для всіх». Цілі направлені на вирішенні низки проблем світового масштабу, зокрема нерівності, бідності, проблем навколишнього середовища, миру та справедливості.

Важливе значення для розвитку сільських територій мають неаграрні види бізнесу, як одна з умов збереження сільського населення на цих територіях. Це такі види бізнесу як: народні промисли і ремесла, сільський зелений туризм тощо. До речі, туризм на Черкащині є однією з найбільш перспективної галузі економіки. Область має об'єктивні і вагомі передумови для її розвитку: природно-кліматичний та історико-культурний потенціал; мальовничі ландшафти; мережу територій та об'єктів природно-заповідного фонду, рекреаційні можливості. Сьогодні все це є суттєвою перевагою у розвитку туристичної індустрії. Проблемними сьогодні на Черкащині залишаються питання невідповідності рівня розвитку туристичної індустрії наявному потенціалу.

Для розвитку та поширення таких видів бізнесу на сільських територіях необхідне створення системи навчально-консультативної підтримки у формі спеціалізованих програм з основ підприємництва. Таку підтримку в бізнесі на Уманщині надають фахівці кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Уманського національного університету. Кафедра відіграє ключову роль у розвитку сільських територій Черкащини, забезпечуючи підготовку висококваліфікованих фахівців, створенні нових туристичних продуктів (напрямок винного туризму який має місце в університеті на базі кафедри плодівництва і виноградарства), розвиток інфраструктури та сприяння економічному зростанню через залучення інвестицій та створення робочих місць. Вони також сприяють збереженню культурної спадщини та підвищенню рівня життя місцевого населення через просвітницьку та рекреаційну діяльність.

Кафедра готує менеджерів, організаторів туристичної діяльності та фахівців з обслуговування які можуть створювати та розвивати місцевий туристичний бізнес. Кафедрою проводяться конференції та семінари з питань розвитку туризму, що сприяє обміну досвідом та пошуку інноваційних рішень. Розвиток туризму на Черкащині робить сільські території більш привабливими для життя, що допомагає боротися з відтоком населення. Адже Черкаська область має значний потенціал для розвитку різних видів туризму, зокрема сільського (зеленого), агротуризму, гастрономічного, спортивного тощо. Ефективне використання цього потенціалу через розвиток сільського туризму є одним з ключових чинників сталого соціально-економічного розвитку сільських територій регіону. Не можна не погодитись з висловом Оксани Супрунець як головою Уманської районної ради «щоб село жило, працювало необхідно постійно розвивати сільський туризм».

На сьогодні у Черкаській області зареєстровано 259 туристичних фірм з яких 20 здійснюють діяльність туристичних операторів. Провідним напрямком розвитку зеленого туризму являється місто Умань і Уманський район. Понад 150 пам'яток історії, архітектури, культури визначають самобутнє обличчя Уманщини. Серед них 3 пам'ятки архітектури національного значення: дендропарк «Софіївка» з комплексом споруд, костел Успіня Богородиці, торгові ряди; 32 пам'ятки архітектури місцевого значення та 115 щойно виявлених пам'яток. Переважна більшість їх розташована в історичній частині міста в межах Державного історико-архітектурного заповідника «Стара Умань» і представляє собою ансамбль пам'яток архітектури з високою збереженістю його історичної культури [10].

Все це відіграє важливу роль у збереженні надбань минулого, встановленні капітального самоусвідомлення через постійно діючі експедиції. Іншою, не менш важливою умовою збереження населення на сільських територіях, є якісні медичні послуги. На сьогодні на території Уманської територіальної громади функціонує 5 закладів охорони здоров'я. Тому в розвитку сільських територій важливе місце займає державне регулювання яке включає комплекс заходів, що приймаються державою для підтримки і розвитку сільськогосподарських, соціальних, економічних та інфраструктурних аспектів сільських районів. Разом з тим державне регулювання охоплює всі аспекти організаційно-економічного розвитку сільських територій, а саме: створення та впровадження законодавчої бази, пряму фінансову підтримку, стимулювання розвитку інфраструктури та соціальної сфери, а також контроль та моніторинг. Таким чином, державне регулювання організаційно-економічного розвитку сільських територій в Україні є комплексним процесом, спрямованим на збереження сталого розвитку, підтримку аграрного сектору та покращення соціально-економічного стану сільського населення.

Пріоритетами державної політики у цій сфері є збалансований багатофункціональний розвиток сільської економічної інфраструктури; створення рівних умов для різних організаційно-правових форм

господарювання в аграрному секторі; забезпечення продовольчої безпеки та конкурентоспроможності аграрного сектору; вирішення соціально-економічних проблем та стимулювання підприємницької активності шляхом диверсифікації зайнятості сільського населення.

Для реалізації цих цілей державі слід більше уваги приділяти нормативно-правовому забезпеченню, а саме: розробці та впровадженню законів, державних проблем та стратегій, таких як Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні»; Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій України на період до 2030 року тощо. Як відмічає С.А. Харчук, на сьогодні має місце нестача фінансових ресурсів на місцевому рівні, низький рівень фінансування витрат на соціальний захист і соціальне забезпечення, освіти, охорону здоров'я, тому держава має бути зацікавлена в тому, щоб фінансування заходів соціально-культурного та економічного характеру відбувалося в належному обсязі та в усіх регіонах країни [11]. Тому, в умовах децентралізації управління розвитком сільських територій велика роль відводиться об'єднанням територіальним громадам та регіональним програмам.

Державне регулювання має забезпечити координацію органів державної влади та місцевого самоврядування для ефективного використання потенціалу сільських територій. Саме децентралізація влади сприяє активізації самоврядування територіальних громад для задоволення власних потреб та забезпечення сталого розвитку сільських територій [8]. Хоча розвиток

сільських територій можливий і без децентралізації, але перевага органів місцевого самоврядування полягає в більш ефективному управлінні [9].

І все таки, незважаючи на значну нормативно-правову базу, існує проблема декларативності багатьох положень, що потребує посилення практичних механізмів реалізації державної підтримки.

Висновки. Проаналізувавши порівняльні переваги, виклики та ризики, які мають місце в районі, а також враховуючи можливості впливу на вирішення існуючих проблем, слід, в першу чергу, зосередити увагу на залучення до законодавства на паритетно-добровільних умовах до розвитку сільських територій суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснювали свою виробничу та комерційну діяльність у сільській місцевості; підтримку малих і середніх виробників сільськогосподарської продукції; спрямування фінансових потоків на розбудову соціальної інфраструктури сільських територіальних громад, що мають позитивні тенденції розвитку та більшу кількість сільських жителів; забезпечення надання в сільській місцевості якісних освітніх та медичних послуг тощо. Саме в цьому аспекті важлива роль належить децентралізації яка забезпечує ефективне управління органів місцевого самоврядування з метою збереження життєдіяльності сільських територіальних громад та економічного розвитку сільських територій.

Сталий розвиток сільських територій – це процес що забезпечує гармонійний розвиток сільських громад, враховуючи їхню економічну спроможність, соціальний добробут та екологічну стійкість.

Список використаних джерел:

1. Забуранна Л.В., Корнійчук О.О. (2015). Методичні підходи до моніторингу стану соціально-економічного розвитку сільських територій. Ефективна економіка, № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4368>
2. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження від 15 листопада 2024 р. № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text>
3. Соколов М.О., Славкова О.П. (2016). Аграрний бізнес та його вплив на сталий розвиток сільських територій. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 7. Ч. 3. С. 99-101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7%283%29_27
4. Тимошенко М.М. (2024). Економічна стратегія сталого розвитку сільських територій. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід, № 16. С. 31-33. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.31>
5. Шебештень Є. (2012). Складові розвитку сільських територій. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія. Економічна. Вип. 35. С. 82-87. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7601571>
6. Талавиця М.П., Горей А.О. (2018). Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. Економіка АПК, № 11. С. 75-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2018_11_11
7. Perevodova I.V., Polenkova M.V. (2020). Rozvytok silskykh terytorii: suchasnyi stan problemy. Причорноморські економічні студії. Вип. 59-1. С. 68-74. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.59-11>
8. Белей С.І. (2021). Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. Ефективна економіка, № 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.78>
9. Гуторов О.І. (2014). Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. Глобальні та раціональні проблеми економіки, Вип. 2. С. 820-823. URL: <http://global-national.in.ua/vipusk-1-2014/212-gutorov-o-i-rozvitok-silskikh-teritorij-v-umovakh-detsentralizatsiji>
10. Дяченко М.І., Мовчанюк А.В. (2018). Розвиток сільських територій Уманського району в умовах децентралізації. Державне управління : удосконалення та розвиток, № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?n=1&y=2018>
11. Харчук С.А. (2015). Соціально-економічний розвиток сільських територій : проблеми та шляхи вирішення. Інвестиції: практика та досвід, № 12. С. 20-23. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=4472&i=3>

References:

1. Zaburanna, L.V., & Korniichuk, O.O. (2015). Metodichni pidkhody do monitoryngu stanu sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorii [Methodological approaches to monitoring the state of socio-economic development of rural areas]. *Effective Economy*, No. 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4368> [in Ukrainian].
2. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku silskoho hospodarstva ta silskykh terytorii v Ukraini na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2025-2027 rokakh [On approval of the Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas in Ukraine for the period until 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2025-2027]: Order of November 15, 2024 No. 1163-p. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
3. Sokolov, M.O., & Slavkova, O.P. (2016). Aharnyi biznes ta yoho vplyv na stalnyi rozvytok silskykh terytorii [Agricultural business and its impact on the sustainable development of rural areas]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*, Iss. 7. Part 3. Pp. 99-101. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7%283%29__27 [in Ukrainian].
4. Tymoshenko, M.M. (2024). Ekonomichna stratehiia staloho rozvytku silskykh terytorii [Economic strategy for sustainable development of rural area]. *Economic science. Investments: practice and experience*, No. 16. Pp. 31-33. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.31> [in Ukrainian].
5. Shebeshten, Ye. (2012). Skladovi rozvytku silskykh terytorii [Components of rural development]. *Scientific notes of the Lviv University of Business and Law. Series. Economic*. Iss/ 35. Pp. 82-87. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7601571> [in Ukrainian].
6. Talavyria, M.P., & Horei, A.O. (2018). Rozvytok silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii [Development of rural areas under decentralization]. *Economics of the Agricultural Industry*, No. 11. Pp. 75-79. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2018_11_11 [in Ukrainian].
7. Perevodova, I.V., & Polenkova, M.V. (2020). Rozvytok silskykh terytorii: suchasnyi stan problemy [Rozvytok silskykh terytorii: suchasnyi stan problem]. *Black Sea Economic Studies*, Vol. 59-1. Pp. 68-74. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.59-11> [in Ukrainian].
8. Belei, S.I. (2021). Rozvytok silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii [Development of rural areas under decentralization]. *Effective economy*, No. 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.78> [in Ukrainian].
9. Hutorov, O.I. (2014). Rozvytok silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii [Development of rural areas in the context of decentralization]. *Global and rational problems of economics*, Iss. 2. Pp. 820-823. Retrieved from: <http://global-national.in.ua/vipusk-1-2014/212-gutorov-o-i-rozvitok-silskikh-teritorij-v-umovakh-detsentralizatsiji> [in Ukrainian].
10. Diachenko, M.I., & Movchaniuk, A.V. (2018). Rozvytok silskykh terytorii Umanskoho raionu v umovakh detsentralizatsii [Development of rural areas of Uman district under decentralization]. *State administration: improvement and development*, No. 1. Retrieved from: <http://www.dy.nayka.com.ua/?n=1&y=2018> [in Ukrainian].
11. Kharchuk, S.A. (2015). Sotsialno-ekonomichni rozvytok silskykh terytorii : problemy ta shliakhy vyrishennia [Socio-economic development of rural areas : problems and solutions]. *Investments: practice and experience*, No. 12. Pp. 20-23. Retrieved from: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=4472&i=3> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 03.12.2025 р.

Дата прийняття статті до друку: 22.12.2025 р.